

1. partur

Orð og myndir: Jan Müller

Náttúrugranskarin Jørgen Olsen gevur út virðismikla bók:

Skósmiðurin sum uppdagaði at sild svevur

Tjóð okkara hevur fostrað nógv listafólk, sum i skaldsøgum, i yrkingum og á málningum hava sagt okkum frá størleikanum og vakurleikanum i færoysku náttúruni.

Hetta er ein heimur, sum vit kunna siggja og hoyra, geva gætur og fegnast um.

Ein heilt annar ókendur heimur kemur sjáldan til sjóndar i listarverkum, eiheldur siggja ella hoyra vit nógv til hansara. Tað er tað ríka djóraliv, sum livir framvið strondum okkara, i firdunum og úti á opnum havi.

Føroyingurin sigst kenna alt til fisk, ti hann livir av at selja fisk. Men hvat kenna vit til livið i havinum: hvussu tey ymisku fiska- og skelja-fiskasøgini liva! Litið og einki mugu flestu av okkum svara.

Men kortini eiga vit fólk, sum hava givið hesum heimi ans. Ein teirra er tann 70 ára gamli Jørgen M. Olsen úr Vági. Hann

hevur halgað livinum i sjónum alt sitt liv og hevur til nýliga einsamallur ligið inni við hesi vitan um okkara náttúrunnar børn.

Nú aftaná áralangt stríð og strev hevur hann so givið út eina bók, »Náttúrunnar børn«, ið umrøður ta stóru havsildina, (á 5 stk. pr. kg.), ið leitaði inn á firdirnar at fáa sær føði og at sova.

Síðulurinn hevur tosað við henda sjáldsama mann, ið nú kann fegnast um, at almenningurin fær innlit i tað arbeiði og ta verð, sum Jørgen i meira enn hálva öld hevur granskað og livað i.

Jørgen er litillatin maður.

Hóast hann hevur avrikið eitt arbeiði sum fáur og funnið fram til virði, ið ikki kunnu metast i hvorki orðum ella peningi, so hevur hann gjørt litið hóvastáð úr sær sjálvum.

Av tilvild kom Jørgen at práta við Kjartan Hoydal, sum dugði at

siggja virðið i arbeiði hansara og bað hann fyri Guds skuld ikki lata hetta arbeiði fara i gloymbókina.

Á Eiði sum smádrongur

Jørgen hevur nærum alla livitið sína búð i Vági. Hann er føddur á Eiði i 1912, men flutti suður til Vágs bert átta ára gamal — saman við foreldrunum og fyra systkjum.

— Men hvi fluttu tit til Vágs?

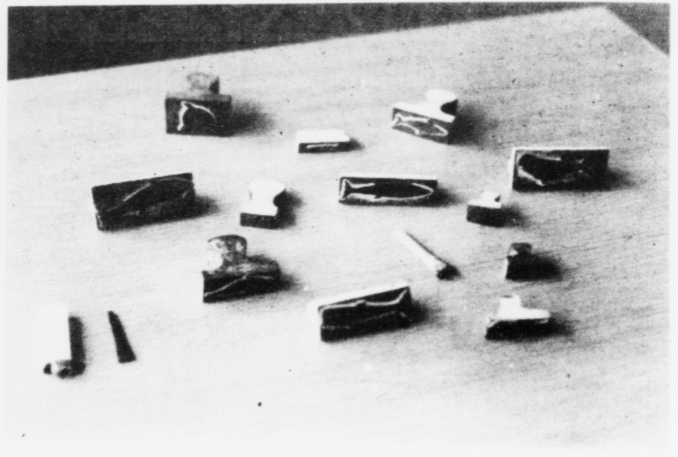
— Fyri at fáa arbeiði. Pápi mín Oli Olsen var føddur i Seldarfirði i 1881 og vaks upp har. Hann flutti til Eiðis i 1896 fyrri at læra til skósmið. Tá var Eiði ein stórbygd orsakað av tí nógvu útróðrinum á Norðhavinum.

Men tíðirnar broyttust, og aftaná fyrra heimskriggj komu útlendskir trolarar og skip sum ein græshoppusvermur á eina mark og rótaðu alt upp.

Norðhavið hevur altið

Vit fara nú i triggjar leygardagar at hava samrøðu við granskarin og náttúrufrøðingin Jørgen Olsen úr Vági.

Hann hevur i hesum døgum givið út bókina, »Náttúrunnar børn«

Hetta eru stemplini, sum Jørgen og ein vinur gjørdur til tekningarnar i bókin. Hetta arbeiði tók Jørgen fleiri ár

verið eitt gott rygningarpláss.

I 1920 vóru nógvir sluppir komnar til Vágs, og har var tí nógv at gera. Hugurin hjá pápa leitaði ti tann vegin og hetta árið fluttu vit so til Vágs.

Til Vágs 12 ára gamal

— Hvussu kendist tað hjá einum smádreingi at flyta úr einum enda av landinum i annan?

— Eg var 8 og beiggj mín Oli Emil 10 ár, tá vit fluttu, og høvdu vit longu tá fingið nógvir vinir á Eiði, umfram tey mongu vøkru spællássini, har vit dagliga spældu. Vit dugdu ikki rættiliga at skilja tá, hvi vit skuldu flyta og rýma frá øllum hesum.

Pápi segði, at vitg okkum. Royndi, at ugta skuldu ikki vera bangnir, ti i Vági var gott at buggva. Eg minnst so týðiliga, at hann segði við okkum: »Nú skulu tit báðir ikki vera kaddir, ti suðuri i Vági er einki brim sum á Eiði. Har er ein stórur, reinur og vakur sandur, har tit kunnu ganga skóleisir og spæla«. Men fyrri okkum smádreingir var tað tungtligi at flyta av Eiði.

Serliga vóru tað tvey spælláss, sum eg ongan tíð kundi gloyma, ti tað var vanligt at fara oman á Hamar at floyta óðuskelj-

ar og mangt annað, og so var tað at fara oman á Vatnið, ið liggur stutt frá Mølini. Vatnið var tá púra reint, fritt fyrri alla dálking og fult av livi, og var hetta spælláss ið fyrri allan ungdomin, har smábørnini stutleikaðu sær við at gera sær hyljar og fanga kombikk, sum tey so koyrdu i hesar hyljar, meðan tey eldru børnini lærdu seg at svimja.

Undangongufólk á Eiði

Eg vil i hesum viðfangi nýta høvið til at takka bygdarráðinum á Eiði so manga gangir fyrri, at teir eru undangongumenn á hesum øki, og at teir eru farnir i hernað móti allari dálking av okkara fyrr so reina umhvervi.

Tað er stuttligt at hoyra, at tað um stutta tíð aftur kann væntast, at sil kunnu koma i Vatnið har og fara at travast, og at ungdomurin á Eiði aftur kann koma at nýta Vatnið sum svimjihyl og stutleika sær har sum i gomlunum døgum, tá náttúradálking var ókend.

Vónandi fara fleiri bygdaráð at taka hetta uppruddingartilak, sum eiðsmenn ganga á odda fyrri, til eftirtektar.

Tá Jørgen var 14 ára gamal, fór hann úr skúlanum og fór i læru sum skósmiður hjá pápanum.

Sum ungur var tað annars dreymur hansara at gerast fiskifrøðingur ella náttúrugranskari. Men tað kundi ikki verða talan um víðari skúlagongd av tí, at hann tá var sjúkur i báðum eygunum og var ikki lagdur undir skurð fyrri hetta brek, fyrr enn hann var 23 ára gamal.

Og eftir hesa skurðviðgerð, sum eydnaðist væl, sá hann tá heim i fyrsta sinni i einum nýggjum ljósi.

Kundi hann ikki gerast náttúrugranskari á bókkunum veg, so kundi eingin forða honum i at gera náttúrukanningar fyrri egnu rokning, ti hann sá toluliga gott i skýming, men gekk og hálvblundaði, tá tað var ljóst og enn verri var, tá tað var sterk sól.

Tá hann hevði fingið hesa skurðviðgerð, var hann 23 ára gamal, og hevði hann hvorki ráð ella tíð at fáa sær hægri útbúgving.

Stutt eftir, at hann var farin úr skúlanum, gjørdist pápin álvarsliga sjúkur. Hann fekk seg tá aftur og royndi at arbeiða á skósmiðjuni, men dustið, sum altið var i skósmiðjuni, var ringt fyrri heilsuna, og gjørdist hann bert sjúkari, sum tíðin leið.

Elsti bróðurin gjørdist sjúkur einans 12 ára gamal. Fekk sovisjúkuna og gjørdist avlamingur, sum sat i rullistóli, til hann andaðist 18 ára gamal.

Eina hjartans tækk til hjúnini Gunver og Kjartan Hoydal fyrri dygdargóðan, sakkennan stuðul við amatørkanningum mínum gjøgnum mong ár — og eina hjartans tækk til bróður min Sam Olsen fyrri tær mongu næturnar, hann gjøgnum nógv ár hevur verið við mær at gera náttúrukanningar á Vágsfirði

Jørgen M. Olsen